

กระบวนการนิเทศภายในเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา

Internal Supervision Process to Enhance Educational Quality

ภิชาวิชญ์ ยางงาม¹

PHEECHAWICH YANGNGAM

สุมิตร สุวรรณ²

SUMIT SUWAN

อรอุษา ปุณยบุรณะ³

ORNUSA PHUNNAPURANA

ทัศตริน วรรณเกตุศิริ⁴

TUSSATRIN WANNAKETSIRI

พัชรภา ตันติชูเวช⁵

PATCHARAPA TANTICHUWET

บทคัดย่อ

กระบวนการในการเพิ่มประสิทธิภาพของการศึกษาที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ กระบวนการนิเทศภายใน ซึ่งในปัจจุบันสถานศึกษาทุกแห่งจำเป็นต้องนำกระบวนการนิเทศภายในที่เป็นภารกิจสำคัญต่อการจัดการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษามาบริหารจัดการภายในโรงเรียน โดยอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทางการศึกษาหลายฝ่าย โดยเฉพาะครูผู้สอนเนื่องจากครูผู้สอนเป็นบุคลากรทางการศึกษาหลักที่จะเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอันเป็นเป้าหมายสุดท้าย จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอและเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน อันจะส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการนิเทศภายในจึงมีความสำคัญที่จะช่วยให้บุคลากรในโรงเรียนสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายส่งผลต่อการพัฒนา ปรับปรุง และเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษา ในสถานศึกษาให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตร มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างสูงที่สุด ในการทำงานสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการบริหารจัดการการจัดกิจกรรม

¹นักศึกษาปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

²อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ นาวาอากาศโท ดร. ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

³อาจารย์ที่ปรึกษา ดร. ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

⁴อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

⁵อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

การเรียนการสอนและปัญหาอื่น ๆ ก็จะส่งผลให้การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับและเพื่อพัฒนาให้การจัดการเรียนการสอนประสบความสำเร็จทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการนิเทศภายในสถานศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพ การศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนา ปรับปรุง ส่งเสริม และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ในสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรทางการศึกษามีความเข้าใจ ความรู้ในด้านหลักสูตร ด้านการบริหารจัดการ ด้าน การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และมีความเข้าใจในการปฏิบัติงานอื่นๆนอกเหนือจากการจัดการ เรียนการสอนอันเป็นประโยชน์และส่งผลต่อการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาและเป็นองค์กรแห่งการ เรียนรู้โดยที่บุคลากรในสถานศึกษาได้มีการพัฒนาความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง และเกิดการ สร้างงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างต่อเนื่องโดยนำกระบวนการนิเทศภายในมาปรับประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียน การสอนและการจัดการในสถานศึกษา

คำสำคัญ : กระบวนการนิเทศภายใน, คุณภาพการศึกษา

Abstract

One important process for increasing the efficiency of education is Internal supervision process. At present, every educational institution needs to implement the internal supervision process which is an important mission for educational management in order to raise the quality of education to be managed within the school. By relying on the cooperation of many educational personnel, especially teachers, because teachers are the main educational personnel who will be an important mechanism in developing the quality of teaching and learning, which is the final goal. Therefore, it is necessary to constantly develop and improve oneself and learn all the time to keep up with the changes in the world in the present era. This will result in efficient operations. The internal supervision process is therefore important in helping school personnel to achieve their goals, affecting development, improvement, and increasing educational efficiency. In educational institutions, teachers have knowledge Understanding of the curriculum It has the highest efficiency and effectiveness. in work Able to organize teaching and learning effectively including management Organizing teaching and learning activities and other problems results in the school's operations meeting its objectives. Standard and accepted goals to develop teaching and learning to be successful in keeping up with the changes in the world that is constantly changing. Therefore, supervision within educational institutions in order to raise the quality of education is very important in

developing, improving, promoting and increasing the efficiency of educational management in educational institutions. To make educational personnel understand Curriculum knowledge Management Effective teaching and learning management and have an understanding of operations other than organizing teaching and learning that are beneficial and affect the development and upgrading of educational quality and be a learning organization where personnel in educational institutions have developed own abilities, ideas, and creativity And work is continuously created to achieve goals by applying the internal supervision process.

Keywords : Internal Supervision Process, Educational Quality

บทนำ

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้เกิดการสื่อสารไร้พรมแดนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา และวัฒนธรรมกำลังเปลี่ยนแปลงให้ทันกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีใหม่ ๆ ซึ่งปัจจุบันทักษะในการดำรงชีวิตถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นมาก การศึกษาจึงนับว่าเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับของทุกคนที่จะทำให้มีความพร้อม สามารถรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ต้องมีการเรียนรู้ที่จะต้องปรับตัวให้ทันกับยุคและสมัยเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าในชีวิต การแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม และเป็นรากฐานสำคัญในการนำสิ่งที่เรียนรู้มาพัฒนาศักยภาพของตนเองและพัฒนาความสามารถของตนเองด้านต่าง ๆ ที่มีความสำคัญกับการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ดังนั้นการที่บุคคลจะเรียนรู้และปรับตัวได้ดีอันเนื่องมาจากการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และการศึกษาที่มีคุณภาพจำเป็นต้องมีระบบการศึกษา ระบบการนิเทศภายใน และการจัดการระบบที่ดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านการบริหารจัดการหลักสูตรการเรียนการสอน การพัฒนาครู การพัฒนาสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ ตลอดจนการสร้างความร่วมมือและการประสานสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครองชุมชน และองค์กรต่าง ๆ กระบวนการนิเทศภายในจึงเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาประสิทธิภาพของผู้เรียนซึ่งมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 บัญญัติไว้ว่า ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง มาตรา 48 บัญญัติไว้ว่า ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่

เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก⁶ กระบวนการนิเทศภายในจึงมีความสำคัญที่จะช่วยให้บุคลากรในโรงเรียนสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายส่งผลต่อการพัฒนา ปรับปรุง และเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษา ในสถานศึกษาให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตร มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างสูงที่สุดในการทำงาน สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการบริหารจัดการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและปัญหาอื่น ๆ ส่งผลให้การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับและนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษา ซึ่งกระบวนการนิเทศภายในเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญที่ได้รับการยอมรับ เป็นประเด็นที่นักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ดังนี้

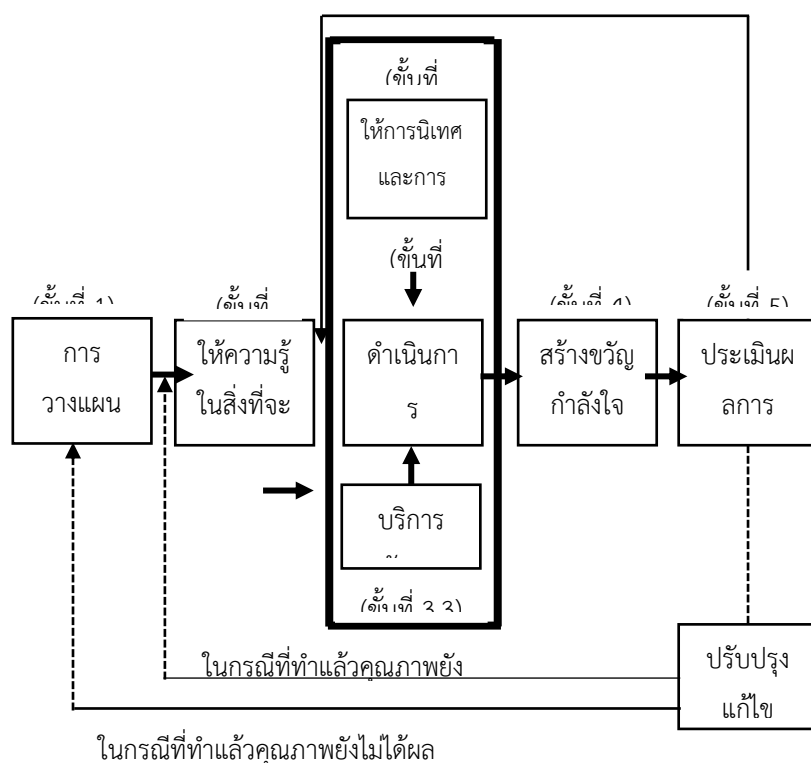
กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา

กระบวนการนิเทศมีความเชื่อมโยงและเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนิเทศการศึกษา ซึ่งการดำเนินการในการนิเทศให้ประสบความสำเร็จ สิ่งสำคัญในการจัดการนิเทศการศึกษา ก็คือจะดำเนินการอย่างไรจึงจะทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ ขั้นตอนในการปฏิบัติงานทางการนิเทศการศึกษาเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า “กระบวนการนิเทศการศึกษา” เนื่องจากกระบวนการเป็นเทคนิควิธีในการทำงาน ดังนั้น กระบวนการทำงานของแต่ละบุคคลย่อมจะมีความแตกต่างกันไปบ้าง นักการศึกษาได้กำหนดกระบวนการในการนิเทศภายในไว้หลายรูปแบบให้ยึดเป็นหลักในการปฏิบัติ ไว้ดังนี้

สงัด อุทรานันท์ (2555) ได้กล่าวว่า กระบวนการในการนิเทศภายในสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับสังคมไทย ซึ่งมีกระบวนการนิเทศทั้งหมด 5 ขั้นตอน เรียกว่า “PIDRE” ดังนี้ 1) วางแผนการนิเทศ (Planning-P) เป็นขั้นที่ผู้บริหารผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศจะทำการประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศที่จะจัดขึ้นอีกด้วย 2) ให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำ (Informing-I) เป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งที่ต้องดำเนินงานว่าจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และจะทำอย่างไรจึงจะทำให้ได้ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ ขั้นนี้จำเป็นทุกครั้งที่สำหรับการเริ่มการนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม และมีความจำเป็นสำหรับงานนิเทศที่ยังไม่ได้ผลหรือได้ผลไม่ถึงขั้นที่พอใจซึ่งจำเป็นจะต้องทำการทบทวนให้ความรู้ในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง 3) การปฏิบัติงาน (Doing -D) คือ การปฏิบัติงานของผู้รับนิเทศเป็นขั้นที่ผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถที่ได้รับมาจากการดำเนินการในขั้นที่ 2 การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ ขั้นนี้ผู้ให้การนิเทศจะทำการนิเทศและควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จออกมาทันตามกำหนดเวลาและมีคุณภาพสูงการปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศ ผู้บริหารก็

⁶ “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ.2562,” *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 127, ตอนที่ 45 ก: 8-18.

จะให้บริการสนับสนุนในเรื่องวัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่าง
ได้ผล 4) การสร้างขวัญและกำลังใจ (Reinforcing-R) ขั้นนี้เป็นขั้นของการเสริมกำลังใจของผู้บริหารเพื่อให้
ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานขั้นนี้อาจจะดำเนินการไปพร้อมกันกับผู้
รับการนิเทศกำลังปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติงานได้เสร็จสิ้นลงไปแล้วก็ได้ 5) ประเมินผลผลิตของการ
ดำเนินงาน (Evaluating-E) เป็นขั้นที่ผู้นิเทศทำการประเมินผลการดำเนินการซึ่งผ่านไปแล้วว่าเป็นอย่างไร
หลังจากการประเมินผลการนิเทศหากพบว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างหนึ่งอย่างใดที่ทำให้การดำเนินงานไม่
ได้ผลก็สมควรจะต้องทำการปรับปรุงแก้ไขซึ่งการปรับปรุงแก้ไขอาจจะทำได้โดยการให้ความรู้ในสิ่งที่ทำใหม่อีก
ครั้งหนึ่งสำหรับกรณีที่ผลงานออกมายังไม่ถึงขั้นที่พอใจหรือดำเนินการปรับปรุงการดำเนินงานทั้งหมดสำหรับ
กรณีการดำเนินงานเป็นไปไม่ได้ผลและ ถ้าหากการประเมินผลได้พบว่าประสบผลสำเร็จตามที่ได้ตั้งไว้หากจะ
ได้ดำเนินการนิเทศต่อไปก็สามารถทำได้โดยไม่ต้องให้ความรู้ในเรื่องนั้นอีก⁷



แผนภูมิที่ 1 กระบวนการนิเทศ “PIDRE”

ที่มา: สงัด อุทรานันท์, อ่างใน วัชราน เล่าเรียนดี, การนิเทศการศึกษา : หลักการ ทฤษฎี และการปฏิบัติ,

พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: มิตรสยาม, 2555), 21.

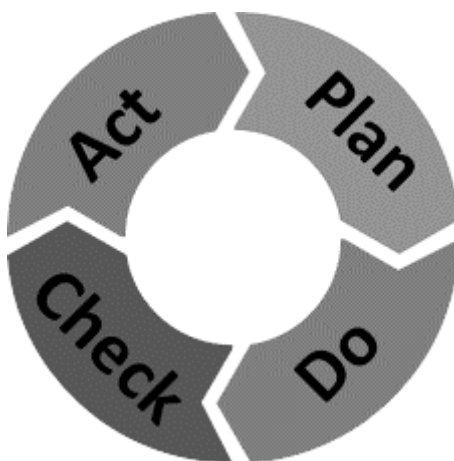
⁷ สงัด อุทรานันท์, อ่างใน วัชราน เล่าเรียนดี, การนิเทศการศึกษา : หลักการ ทฤษฎี และการปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: มิตรสยาม, 2555), 21.

จิตติมา วรณศรี ได้กล่าวว่า กระบวนการในการนิเทศภายในสถานศึกษา นักวิชาการทั้งในและต่างประเทศได้นำเสนอกระบวนการในการดำเนินการนิเทศที่มีทั้งส่วนคล้ายคลึงและส่วนที่แตกต่าง เพื่อให้การนิเทศสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการตามบริบทของสถานศึกษาการประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยและกระบวนการบริหาร PDCA รายละเอียด ดังนี้ 1) การสำรวจสภาพและปัญหา เป็นการสำรวจรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์ปัจจุบันและปัญหาในการดำเนินงาน 2) การวางแผนการนิเทศ เป็นการร่วมกันพิจารณาวางแผน กำหนดแนวทาง วิธีการหรือเทคนิคต่าง ๆ ที่จะใช้ในการนิเทศภายในสถานศึกษาวิธีการที่เลือกใช้ นิเทศควรให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสถานศึกษา 3) การดำเนินการนิเทศเป็นการดำเนินการนิเทศภายใน โดย ผู้นิเทศที่ได้รับมอบหมายปฏิบัติการนิเทศตามกำหนดการในปฏิทินการนิเทศด้วยเทคนิคหรือ วิธีที่ได้วางแผนไว้ 4) การประเมินผลและปรับปรุงเป็นการตรวจสอบการบรรลุ จุดมุ่งหมายและการแก้ปัญหาในการนิเทศ โดยอาจใช้การประชุมคณะผู้นิเทศเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล จากการดาเนินการนิเทศตามแผนที่กำหนด⁸

เทวินทร์ ประสิทธิ์เสรีฐ (2566) ได้กล่าวว่า กระบวนการในการนิเทศภายในสถานศึกษา แบบ“PDCA ” คือ กระบวนการนิเทศโดยใช้วงจรของเดมมิง โดยมีขั้นตอนทั้งหมด 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน (Planing-P) การวางแผนงาน ขั้นตอนนี้ต้องนำงานทั้งหมดที่รับผิดชอบอยู่ มาจัดเรียงลำดับความสำคัญ กำหนดวัตถุประสงค์ของงาน และเป้าหมายในการทำงาน ซึ่งควรจะต้องเตรียมเป็นเอกสารไว้ มีวิธีการและขั้นตอนการทำงาน ซึ่งอาจจะจัดทำเป็นเอกสารขั้นตอนและวิธีการทำงานเอาไว้ อาจจะมียะเวลาที่ใช้ในการทำงาน ผู้รับผิดชอบ ผู้ตรวจสอบ ถ้าการทำงานนั้นมีผู้ร่วมทำงานหลายคน แต่ในกรณีที่เตรียมแผนงานของตนเองส่วนตัวไว้สำหรับการทำงานและพัฒนางานของตนเองก็จำเป็นต้องมีการวางแผนด้วย ซึ่งควรมีเอกสารกำกับ หรืออาจจะใช้สมุดบันทึก ที่จำเป็นในการวางแผนการทำงาน มีการจัดลำดับความสำคัญของงาน และควรมีแผนสำรองสำหรับงานที่เข้ามาแทรกตามที่ได้วางแผนไว้ว่าจะจัดการอย่างไร เพื่อให้การทำงานไม่ติดขัด และทันต่อเวลา รวมไปถึงงานที่ได้มีคุณภาพตามเวลาที่กำหนดด้วย 2) การปฏิบัติตามแผน (Doing-D) การปฏิบัติตามแผนงานที่ได้วางไว้ ขั้นตอน วิธีการ ลำดับงานที่กำหนดไว้ในแผนก็นำมาปฏิบัติ โดยทำการศึกษาถึงวิธีการที่ดีที่สุดในการทำงานนั้น ๆ เอามาใช้ให้เกิดประโยชน์ และทำงานได้ผลดีที่สุด หรืออาจจะมีการอบรมงานเหล่านั้นเพื่อความเข้าใจในการปฏิบัติแล้วลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการทำงานที่ได้วางแผนไว้ ในระหว่างการทำงานควรมีเก็บข้อมูลที่จำเป็น ที่สำคัญต่าง ๆ เอาไว้ เพื่อประโยชน์ในการทำงานครั้งต่อไปด้วย หรือเพื่อจดบันทึกที่เป็นข้อบกพร่องของงาน เพื่อนำไปแก้ไข ปรับปรุงการทำงานในครั้งต่อไป 3) การตรวจสอบ ประเมินผล (Check-C) การตรวจสอบ/ประเมินผลการทำงานที่ได้ทำไปว่าเป็นไปตามที่ต้องการหรือไม่ หรือตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ว่าจะใช้เครื่องมือช่วยในการตรวจสอบ เช่น เครื่องมือต่าง ๆ ผลการทำงานเมื่อเทียบกับงานครั้งก่อน เป็นต้น ในการตรวจสอบโดยทั่วไปได้แก่ ระยะเวลาตามเป้าหมาย คุณภาพของงานที่ออกมา วิธีการหรือขั้นตอนการทำงาน ซึ่งการตรวจสอบการทำงานควรมีการ

⁸ จิตติมา วรณศรี, การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา (พิษณุโลก: รัตนสุวรรณ, 2557), 113.

จดบันทึกในรูปแบบต่าง ๆ ไว้ เช่น สมุดบันทึก เอกสารการตรวจสอบคอมพิวเตอร์ เป็นต้น เพื่อให้ช่วยในการปรับปรุง และแก้ไขในการทำงานครั้งต่อไป 4) การปรับปรุงแก้ไข (Action-A) การปรับปรุงแก้ไข หากมีข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นจากการตรวจสอบก็ควรหาวิธีการและขั้นตอนในการแก้ไขทันที หรือตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ โดยทำการค้นหาสาเหตุที่เกิดขึ้น และใช้วิธีการแก้ไขที่ดีที่สุดในการทำการแก้ไข เพื่อไม่ให้ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่เกิดขึ้นซ้ำอีก และควรมีวิธีการพัฒนาปรับปรุงงาน หรือระบบงานนั้น ถึงแม้ว่าการตรวจสอบจะไม่เกิดข้อบกพร่องเราก็ควรมีวิธีการพัฒนาปรับปรุงอยู่เสมอ เพื่อให้งานนั้นเกิดประสิทธิภาพที่ดีกว่าเดิม เมื่อมีข้อบกพร่อง หรือต้องการจะพัฒนาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้นกว่าเดิมก็ควรมีการวางแผนใหม่โดยอาจจะปรับปรุงจากแผนการทำงานเดิม เพื่อให้ได้งานที่ดีขึ้น และมีการพัฒนาต่อเนื่องซึ่งจะเป็นไปตามหลักการของวงจรเดมมิง⁹



แผนภูมิที่ 2 กระบวนการนิเทศ “PDCA”

ที่มา: เทวินทร์ ประสิทธิ์เสรีฐ, หลักการทำงานตามวงจรเดมมิง (The Deming Cycle) PDCA, เข้าถึงเมื่อ 6 เมษายน 2566, เข้าถึงได้จาก <http://www.cgpcenter.com/generalknowledges/Pdca/pdca.html>

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าว กระบวนการการนิเทศแบบบูรณาการโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน ในการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ของการนิเทศเป็น 5 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1) การศึกษา สภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ เป็นการกำหนดปัญหาและความต้องการในแก้ปัญหาหรือพัฒนา ดังนี้ 1.1) การจัดทำข้อมูลสารสนเทศพื้นฐาน

⁹ เทวินทร์ ประสิทธิ์เสรีฐ, หลักการทำงานตามวงจรเดมมิง (The Deming Cycle) PDCA, เข้าถึงเมื่อ 6 เมษายน 2566, เข้าถึงได้จาก <http://www.cgpcenter.com/generalknowledges/pdca/pdca.html>

เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาวางแผน การดำเนินงาน 1.2) การแลกเปลี่ยนระดมความคิด วิเคราะห์เพื่อหาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและความต้องการ ในการพัฒนาตามบริบทของหน่วยงาน 1.3) การจัดลำดับปัญหาและเลือกปัญหาที่เป็นความจำเป็นหรือต้องการในลำดับเร่งด่วนหรือ ลำดับที่เห็นว่าสำคัญที่สุด 1.4) การสร้างการรับรู้ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การประชุมการสัมมนา เพื่อสร้างวิสัยทัศน์หรือสร้างเป้าหมายร่วมกันในการดำเนินงาน ด้านที่ 2) การวางแผนการนิเทศ เป็นการนำปัญหาและความต้องการกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมในการจัดทำแผนนิเทศ ดังนี้ 2.1) กำหนดแนวทาง วิธีการการพัฒนาที่หลากหลายตามปัญหาที่เกิดขึ้น ตามความต้องการ และจำเป็นมีการใช้กระบวนการชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) และการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครูและการพัฒนา ผู้เรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 2.2) เลือกแนวทาง วิธีการในการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 2.3) วางแผนการดำเนินงานพัฒนา 2.3.1) การประชุมเตรียมการนิเทศ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน 2.3.2) สร้างคณะนิเทศ เป็นทีมงานในการนิเทศร่วมกัน 2.3.3) กำหนดประเด็นการนิเทศ เป็นการกำหนดเนื้อหาที่จะนิเทศ 2.3.4) กำหนดระยะเวลาในการนิเทศ โดยกำหนดระยะเวลาในการนิเทศที่เหมาะสมกับ การแก้ปัญหาและการพัฒนา 2.3.5) กำหนดวิธีการนิเทศและกิจกรรมการนิเทศที่เหมาะสมตามสภาพปัญหาและ ความต้องการ เช่น การประชุมสัมมนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสังเกตชั้นเรียน การสาธิต การบันทึกวิดีโอ และการถ่ายภาพ การสัมภาษณ์ การ Coaching & Mentoring โดยเน้นการใช้ ICT ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การใช้ Line Application การใช้ Clip Video การ Conference การใช้ Video Line You Tube Facebook Live 2.4) จัดทำแผนนิเทศ ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมาย แผนการดำเนินการ กิจกรรมสำคัญ ปฏิทินการปฏิบัติงาน ทรัพยากรที่ต้องการ เครื่องมือนิเทศ ด้านที่ 3) การสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ สื่อและเครื่องมือนิเทศเป็นสิ่งที่ช่วยให้การนิเทศมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ และ เป็นสิ่งที่ช่วยเก็บรายละเอียดที่ผู้รับการนิเทศไม่สามารถแสดงออกมาได้ และสามารถเก็บข้อมูลนำมาเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา และสิ่งที่ทำให้มีความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้นิเทศและ ผู้รับการนิเทศ 3.1) สร้างสื่อการนิเทศที่ทำให้การนิเทศบรรลุวัตถุประสงค์ เช่น วิธีการนิเทศ ทักษะการ นิเทศ เทคนิคการนิเทศ โดยเป็นสื่อที่สอดคล้องคล้อยในยุคศตวรรษที่ 21 เน้นการใช้ ICT ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การใช้ Line Application การใช้ Clip Video การ Conference การใช้ Video Line YouTube Facebook Live 3.2) สร้างเครื่องมือการนิเทศเพื่อเก็บข้อมูลเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาตรวจสอบ ติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงานซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพ ใช้ง่าย สามารถเก็บข้อมูลที่ตอบประเด็นปัญหาความต้องการ และเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหา ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านที่ 4) การปฏิบัติการนิเทศ ดำเนินการนิเทศตามวิธีการการนิเทศและกิจกรรมการนิเทศที่กำหนด 4.1) ประชุมเตรียมการก่อนการนิเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจของผู้นิเทศให้การนิเทศเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ 4.2) นิเทศ

ตามขั้นตอน ระยะเวลา และใช้เครื่องมือตามที่กำหนด 4.3) การสะท้อนผลการนิเทศ 4.4) ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงาน ด้านที่ 5) การประเมินผลและรายงานผล 5.1) ประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินงาน เช่น การดำเนินงานของผู้รับการนิเทศ เพื่อนำผลไปปรับปรุงแนวทางการดำเนินงาน 5.2) ประเมินผลการนิเทศเมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติการนิเทศตามระยะเวลาที่ต้องการในการนำผลไปใช้ในการพัฒนา หรือในแต่ละปีการศึกษา 5.3) รายงานผลการนิเทศต่อผู้เกี่ยวข้อง 5.4) นำผลการนิเทศที่เป็นปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะไปพัฒนาการนิเทศในครั้งต่อไป หรือในปีการศึกษาต่อไป¹⁰

จากการสังเคราะห์กระบวนการนิเทศภายในเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ สรุปได้ 5 ด้านดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ คือการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลตัวบ่งชี้คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา มีการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาของโรงเรียน และความต้องการพัฒนาต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างเป็นระบบ สืบหาข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน เช่น ข้อมูลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านการดูแลช่วยเหลือและให้บริการด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศติดตามประเมินผล และจัดเก็บเป็นข้อมูลสารสนเทศ มีการสำรวจข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา เช่น สภาพปัจจุบัน ด้านการบริหารงานทั้ง 4 ฝ่าย สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก มีการประชุมดำเนินงานนิเทศภายในอย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง สืบหา สอบถามปัญหา ความต้องการ และรับฟังความคิดเห็นจากคณะครู ตลอดจนเปิดโอกาสให้ครูร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ มีเครื่องมือและการเก็บข้อมูล เช่น ความต้องการของโรงเรียน สภาพปัญหาของโรงเรียน ฯลฯ อย่างเป็นระบบ มีการเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาที่จำเป็นต่อการแก้ไข นำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์สภาพปัญหาที่แท้จริงเพื่อนำไปใช้วางแผนดำเนินงาน

ด้านที่ 2 ด้านการวางแผนการนิเทศ คือการศึกษานโยบาย เป้าหมาย และแนวปฏิบัติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี และจัดทำแผนการนิเทศภายในให้สอดคล้องกัน กำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ของการนิเทศโดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ คณะครูมีส่วนร่วมในวิเคราะห์ผลการศึกษา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และความต้องการ เพื่อดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามลำดับ ประชุมคณะกรรมการการนิเทศภายในเพื่อวางแผนการดำเนินการนิเทศภายใน กำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา โดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ มีการกำหนดโครงการ กิจกรรม เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการนิเทศภายในตามความรู้ความสามารถ และส่งเสริมให้บุคลากรเข้าใจในขอบข่ายอำนาจหน้าที่และบทบาทของผู้นิเทศภายในโรงเรียน มีการจัดทำแผน/โครงการนิเทศภายในที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียน มีการจัดทำปฏิทินงานนิเทศภายในที่ชัดเจน จัดทำคู่มือในการปฏิบัติงานการนิเทศภายในเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน การสรุปผล ติดตาม และประเมินผลขึ้นตอนการวางแผน และกำหนดทางเลือกใน

¹⁰ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ (กรุงเทพฯ: หน่วยงานศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561), 9-11.

การดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ด้านที่ 3 การสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ คือการประชุมคณะผู้บริหารและครู เพื่อชี้แจงแนวทางการสร้างสื่อ เครื่องมือสำหรับการนิเทศภายใน เปิดโอกาสให้ผู้บริหารและครูมีส่วนร่วมในการออกแบบเครื่องมือในการติดตามการนิเทศภายใน สร้างความรู้ ความเข้าใจกับผู้บริหารและครู เกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ติดตามการนิเทศภายใน โดยจัดทำสื่อสำหรับการนิเทศภายใน ที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ เช่น เอกสารวิชาการ คู่มือการนิเทศภายในเป็นต้น และจัดทำเครื่องมือในการนิเทศ สำหรับตรวจสอบคุณภาพ การศึกษาอย่างหลากหลาย เช่น แบบสอบถาม แบบสำรวจ แบบประเมิน และเครื่องมือเพื่อช่วยในการทำงาน ของครู เช่น บันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง เป็นต้น จนนำสื่อ เครื่องมือและวิธีการที่เตรียมไว้ไปใช้ในการนิเทศ ภายในอย่างจริงจัง ด้านที่ 4 ด้านการปฏิบัติการนิเทศ คือการประชุมคณะกรรมการดำเนินการนิเทศภายใน และผู้เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดในการนิเทศภายใน ประชุมชี้แจงผู้บริหารและครู ในการ ดำเนินการนิเทศภายในและวางแผนการดำเนินการนิเทศภายใน สร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้บริหารและครู ครูเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายใน มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในระหว่างดำเนินการ นิเทศภายใน ดำเนินการนิเทศภายในตามปฏิทินการนิเทศ และตรงวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มีความยืดหยุ่นในการ ดำเนินการนิเทศภายในในแต่ละกิจกรรมเพื่อความเหมาะสม ผู้ให้การนิเทศภายในปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตร มีการปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นิเทศภายในกับผู้รับการนิเทศ ประชุมทบทวนการปฏิบัติงานตามขั้นตอน เพื่อสะท้อนปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จในการปฏิบัติงานร่วมกัน นำผลที่ได้รับจากการนิเทศภายในไป พัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนและสร้างขวัญกำลังใจ มีการปรับปรุงกระบวนการนิเทศภายในให้มีความ เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ด้านที่ 5 ด้านการประเมินผลและรายงานผล คือการวางแผนและกำหนด แนวทางในการประเมินผลการดำเนินการนิเทศภายในที่ชัดเจนและเป็นระบบ แบ่งการประเมินผลการนิเทศ ภายในเป็น 3 ระยะ คือ ก่อนการดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และหลังการดำเนินการ การส่งเสริมให้ ผู้บริหารและครูมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการและเกณฑ์การประเมินที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และ เป้าหมายของการนิเทศ สร้างและใช้เครื่องมือประเมินผลในรูปแบบต่าง ๆ อย่างถูกต้อง เหมาะสมตาม ระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนงาน ประเมินผลการดำเนินการนิเทศภายในตามกระบวนการ 5 ด้าน และ ประเมินผลการดำเนินการนิเทศภายในในแต่ละกิจกรรม มีการสรุปและประเมินผลการประเมิน การนิเทศภายในให้ผู้บังคับบัญชา และผู้ที่เกี่ยวข้องทราบเป็นระยะ ติดตามผลการดำเนินการนิเทศ ภายในอย่างเป็นระยะและต่อเนื่อง เก็บผลการประเมินไว้อย่างเป็นระบบ และสะดวกต่อการใช้งาน นำผลจาก การประเมินวิเคราะห์ มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการนิเทศภายในครั้งต่อไป มีการระดมความคิดเห็นจาก ผู้บริหารและครูในการวิเคราะห์ผลการประเมินเพื่อหาแนวทางในการพัฒนา

สรุปได้ว่า กระบวนการในการนิเทศภายในสถานศึกษา มีความสอดคล้องกันกับการนิเทศการเรียน การสอน ของนักวิชาการดังกล่าว ซึ่งกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการ สนับสนุนการเรียนการสอนภายในโรงเรียน ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็น

หน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียนและครูได้ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนภายในชั้นเรียนและโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งเป็นกระบวนการประกันคุณภาพของโรงเรียนว่า โรงเรียนสามารถบริหารจัดการภายในโรงเรียนจนถึง เป้าหมายสุดท้ายคือคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานหลักสูตรและเป้าหมายที่ตั้งไว้ เป็นกระบวนการในการกำหนดขั้นตอนของการนิเทศเป็นระเบียบแบบแผน มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน มีเหตุผลและสามารถดำเนินการได้ ตั้งแต่เริ่มการนิเทศตลอดจนการประเมินผลและติดตามผล เพื่อสามารถนำการนิเทศไปสู่การปฏิบัติได้จริง และเกิดประโยชน์อย่างสูงที่สุดและนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษา

กระบวนการนิเทศภายในเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษายังเป็นอีกหนึ่งกระบวนการที่สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ได้จริงในสถานศึกษาทุกระดับ เพราะเป็นกระบวนการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนภายในสถานศึกษา ความร่วมมือ การสื่อสารที่ดีระหว่างเพื่อนครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้บริหาร เพื่อสร้าง ปรับปรุง การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพให้กับนักเรียน กระบวนการนิเทศภายในจึงเป็นกระบวนการที่ทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ ความสามารถในการที่จะพัฒนาตนเองให้มีทักษะในการปฏิบัติงานจัดการเรียนการสอนได้ มีทักษะในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น อันจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนภาพรวมเพิ่มขึ้นและนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

รายการอ้างอิง

จิตติมา วรรณศรี. การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณ, 2557.

เทวินทร์ ประสิทธิ์เสรีฐ. หลักการทำงานตามวงจรเดมมิง (The Deming Cycle) PDCA. เข้าถึงเมื่อ 6 เมษายน 2566. เข้าถึงได้จาก <http://www.cgpcenter.com/generalknowledges/pdca/pdca.html>

“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ.2562.” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127, ตอนที่ 45 ก

วัชรรา เล่าเรียนดี. การนิเทศการสอน. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554.

_____. การนิเทศการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 9. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555.

สงัด อุทรานันท์. การนิเทศ หลักการ ทฤษฎีและปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2555.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้

เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561.